

PROBLÉMOVÉ OBLASTI SOUČASNÉHO SVĚTA

Miloš Fňukal

○ čem to bude... ?

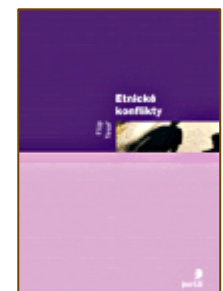
- Přednášky jsou zaměřeny na otázky příčin jejich vzniku a současného stavu (definování globálních a regionálních problémů, problémové oblasti a jejich základní znaky, řešení konfliktů)
- V rámci seminářů studenti samostatně prezentují seminární práce zaměřené na konkrétní problémové oblasti (charakteristika stran sporu, postoje mezinárodního společenství, přehled dosavadních strategií řešení, okolnosti bránící vyřešení sporu, návrh strategie vedoucí k vyřešení sporu)

O čem to bude ... ?

- konflikt obecně:
 - ▣ Definice pojmu
 - ▣ Konfliktní cyklus
 - ▣ Klasifikace konfliktů
 - ▣ Příčiny ozbrojených konfliktů v mezinárodních vztazích
 - ▣ Dlouhodobé trendy
- konflikty konkrétně: „katalog“ současných konfliktů:
 - ▣ Příčiny vzniku
 - ▣ Klíčové události ve vývoji sporu (stručná historie)
 - ▣ Charakteristika stran sporu
 - ▣ Postoje mezinárodního společenství k řešení sporu
 - ▣ Okolnosti, které brání vyřešení sporu

Literatura v češtině

- Tomeš, Jiří – Festa, David – Novotný, Josef a kol. (2007): **Konflikt světů a svět konfliktů : střety idejí a zájmů v současném světě.** Praha : P3K. 349 s. ISBN 978-80-903587-6-8.
- Šlachta, Mojmír (2007): **Ohniska napětí ve světě.** Praha : Kartografie Praha : Nakladatelství České geografické společnosti. 187 s. ISBN 978-80-7011-926-6. ISBN 978-80-86034-74-4.
- Tesař, Filip (2007): **Etnické konflikty.** Praha : Portál, 2007. 251 s. ISBN 978-80-7367-097-9.

International Crisis Group

International Crisis Group - Conflict prevention and resolution - Windows Internet Explorer

http://www.crisisgroup.org/home/index.cfm

Soubor Úpravy Zobrazit Oblíbené položky Nástroje nápověda

DAEMON Tools

International Crisis Group - Conflict prevention and re...

International Crisis Group
WORKING TO PREVENT
CONFLICT WORLDWIDE

text only version english français русский español indonesian العربية other

about crisis group Latest publications search

board
president
staff
comments about us
employment

reports by country
select location

reports by region
Africa
Asia
Europe
Latin America & Caribbean
Middle East & North Africa
thematic issues

crisiswatch
research resources
media & speeches
media releases
articles, op-eds & interviews
speeches
multimedia

conflict risk alert

media releases
Conflict Risk Alert: Sri Lanka
9 March 2009

The humanitarian crisis in Sri Lanka's northern Wanni region is rapidly becoming a catastrophe. An estimated 150,000 civilians are trapped in an ever shrinking space, forcibly held back by the Liberation Tigers of Tamil Eelam (LTTE) and exposed to indiscriminate attacks by the Sri Lankan military. Thousands have already been killed and many more wounded, and tens of thousands are facing death or injury due to fighting and lack of food, water and medicine. International leaders - in particular, the UN Secretary-General, the Prime Minister of India and the President of the United States - must act now.

Peace and Justice
Crisis in Darfur

A Way Forward for Zimbabwe

Conflict in Congo

Bosnia and Herzegovina
Bosnia's Incomplete Transition: Between Dayton and Europe
9 March 2009
Fourteen years after the Dayton

media releases
The ICC Indictment of Bashir: A Turning Point for Sudan?
4 March 2009
The decision by the ICC to issue a warrant of arrest for Sudanese

Internet 100%

International Crisis Group

DARFUR'S NEW SECURITY REALITY

Africa Report N°134 – 26 November 2007

International **Crisis Group**
WORKING TO PREVENT
CONFLICT WORLDWIDE

Freedom House

- NGO v USA, výzkumná instituce a think tank založený 1941 s cílem „šířit svobodu ve světě“, sídlí ve Washingtonu, činnost financuje značnou měrou americká vláda
- www.freedomhouse.org
- pravidelné přehledy stavu dodržování politických práv vydává organizace už od 50. let:
 - původně pod názvem **Balance Sheet of Freedom**,
 - v roce 1972 upravena koncepce i název na **The Comparative Study of Freedom**, v této studii už bylo provedeno numerické hodnocení míry svobod a kategorizace 151 států a 45 teritorií států na svobodné, částečně svobodné a nesvobodné
 - tyto údaje byly poté každoročně aktualizovány v časopise Freedom at Issue (později změněn název na Freedom Review) a
 - později každoročně v knižní podobě pod názvem **Freedom in the World** (v roce 2008 bylo sledováno 193 států a 15 dalších vybraných území)
- zprávy obsahují číselné ohodnocení míry svobody a rozsáhlé důvodové zprávy ke každému teritoriu

Freedom in the World

- Zpráva vydávaná každoročně organizací Freedom House
- provádí evaluaci států podle stavu a míry dodržování lidských a občanských práv v praxi
- nehodnotí se „teoretická“ míra práv daná zákony, ale skutečná praxe
- propracovaná metodika
- výhoda: zpráva je publikována pravidelně od roku 1972, je proto možné zachytit dlouhodobé trendy (metodika se průběžně modifikuje, data z rozdílných let jsou však srovnatelná)
- nevýhoda: podobně jako ostatní indexy jisté zploštění problematiky na jediný číselný údaj, značný rozptyl uvnitř jednotlivých kategorií, „potrefené“ státy kritizují finanční napojení Freedom House na americkou vládu

Mapa svobody

FREEDOM HOUSE

Map of Freedom

2014

Freedom in the World 2014 Findings

Freedom Level	Score Range	Number of Countries
Free	70-100	52 (2014) / 53 (2013)
Partly Free	50-69	44 (2014) / 43 (2013)
Not Free	0-49	44 (2014) / 45 (2013)
TOTAL		140

The Map of Freedom reflects the findings of Freedom in the World 2014, which rates the level of political rights and civil liberties in 191 countries and 14 related and disputed territories during 2013. Based on these ratings, countries are divided into three categories: **Free**, **Partly Free**, and **Not Free**.

A **Free** country is one where there is broad scope for open political competition, a climate of respect for

civil liberties, significant independent civil life, and independent media.

Partly Free countries are characterized by some restrictions on individual rights and civil liberties, often to a extent of corruption, weak rule of law, and/or weak civil society.

A **Not Free** country is one where basic political rights are denied, and basic civil liberties are widely

and systematically denied.

Freedom House is an independent non-governmental organization that supports the expansion of freedom worldwide.

www.freedomhouse.org

Correlates of War (COW)

- Vědecký projekt realizovaný na University of Michigan
- Součástí je databáze konfliktů od roku 1816, sleduje hlavně konflikty mezistátní
- Databáze jsou většinou v tabulkových editorech, umožňují prostorovou analýzu
- „optika“ tradiční geopolitiky
- <http://www.correlatesofwar.org/>

Peace Research Institute Oslo (PRIO)

□ <http://www.prio.no/>

Uppsala Conflict Data Program (UCDP)

- katedra pro výzkum míru a konfliktů
- společně vedená databáze ozbrojených konfliktů
- bezpečnostní studie
- ročenky a žurnály
- <http://www.pcr.uu.se/research/UCDP/>

Stockholm International Peace Research institute

□ <http://www.sipri.org/>

The screenshot shows the SIPRI website in a Windows Internet Explorer browser window. The browser title is "Welcome to SIPRI - www.sipri.org - Windows Internet Explorer". The address bar shows "http://www.sipri.org". The website header includes the SIPRI logo and the text "STOCKHOLM INTERNATIONAL PEACE RESEARCH INSTITUTE A Top Global Think Tank". Below the header is a navigation menu with links for Home, Research, Database, Publications, SIPRI Yearbook, Library, Media, and Sign Up. The main content area features a "Welcome to SIPRI" section with a photograph of the institute's building. To the left is a sidebar with various research categories such as "REGIONAL AND GLOBAL SECURITY", "ARMED CONFLICT AND CONFLICT MANAGEMENT", "MILITARY EXPENDITURE AND ARMAMENTS", "ARMS CONTROL, MANAGEMENT AND NON-PROLIFERATION", and "ARMS CONTROL AND DISARMAMENT". To the right of the main content are sections for "NEWS" (including a new SIPRI Newsletter and a paper on EU arms export reporting), "SIPRI Yearbook" (announcing the 2010 edition), and "SIPRI Military Expenditure Database". A search bar is located in the top right corner of the website.

Ploughshares Found

- Kanad'ané, výrazně se věnují jaderným zbraním
- <http://www.ploughshares.org/>

Proč vznikají konflikty?

3 základní druhy mezilidských interakcí

- **Spolupráce** – společně se dosahuje určitý cíl, nebo prosazují společné zájmy
- **Soutěž** – aktéři se snaží dosáhnout téhož cíle na úkor ostatních, ale v rámci pravidel platných pro všechny, jejichž dodržování stojí nad zájmy aktérů (dodržení pravidel je důležitější než dosažení cíle)
- **Konflikt** – aktéři se snaží dosáhnout téhož cíle na úkor ostatních, jejich pozornost je ale upřena přednostně na konkurenty, nikoliv na dosažení cíle jako při soutěži

Konflikt je tedy ...

- ... sociální situace, kdy v tomtéž okamžiku minimálně dva aktéři usilují o získání téhož statku (hodnoty), přičemž tohoto statku/hodnoty není dostatek, aby uspokojil poptávku všech aktérů
- Konflikt má 4 základní aspekty. Při konfliktu
 - ▣ **aktéři**
 - ▣ **jednají**, aby
 - ▣ prosadili své **zájmy** a hodnoty, které jsou
 - ▣ **neslučitelné**.

Konflikty se zabývá několik oborů ...

- ... politologie, ekonomie, psychologie, sociologie, teologie
... každý ze svého úhlu
- Samostatně se studují interpersonální konflikty, konflikty sociální, politické vnitrostátní, ekonomické (byť „vše souvisí se vším“)
- Nás primárně budou zajímat konflikty politické, pokud přerostou úroveň běžných politických sporů, nebo dosáhnou vyšší úrovně „násilnosti“ (ostatní druhy sporů jsou vlastně všední – neexistuje společnost, která by se jim vyhnula)

Konflikt nemusí být násilný ...

... a ani „společensky nežádoucí“

- spory a konflikty jsou přítomny ve všech společnostech a ve všech mezilidských vztazích
- ne všechny konflikty obsahují prvky ozbrojeného násilí:
 - ▣ propaganda, demonstrace, sankce, soudní pře
- konflikty mohou být i produktivní a kreativní
 - ▣ mnohé západní společnosti jsou postaveny na myšlence soutěže jako „hybatele pokroku“)
- mohou však být velice nákladné a mohou také mít drastické následky

Hranice soutěží – konflikt

- Hranice je nevýrazná, soutěž přerůstá v konflikt zejména tehdy, když:
 - ▣ Jedna ze stran (z)hodnotí pravidla jako příliš omezující
 - ▣ Šance na vítězství v soutěži jsou velmi nevyrovnané
 - ▣ Pokud některá strana v rámci pravidel vůbec nemůže dosáhnout vítězství
 - ▣ Pokud zmizí autorita dbající na dodržování pravidel (např. ve zhroutených státech, po revolucích nebo převratech – Irák, Albánie ...)

Máme „přírodní“ sklon ke konfliktům?

- Nevíme, jaké chování je „přírozené“ a co s námi dělá „kultura“
- Přírozené chování můžeme pouze rekonstruovat podle:
 - ▣ Přežívající lovecko-sběračská společenství (i ta ale nemusí být „původní“)
 - ▣ Univerzální rysy chování „napříč kulturami“ (např. sexuální chování je všude zcela stejné)
 - ▣ Doklady z prehistorie (trochu zkresleno přístupem „uvědomělého“ postupu vpřed)
 - ▣ Rekonstrukce přírodních podmínek ve východní Africe, kde se vyvinulo lidstvo
 - ▣ Chování příbuzných druhů – především savců / primátů (ti jsou poměrně společensky vyspělí, některé rysy lidského chování ale nemají – možný zdroj chybných interpretací)

Původní lidstvo

- Přirozené prostředí byla malá skupina několika desítek jedinců, pravděpodobně patrilokální (ženy se stěhovaly za mužem)
- Tyto skupiny byly prostřednictvím žen příbuzné se skupinami okolními
- „osobní“ kontakty se odehrávaly jen v rámci skupiny a několika málo okolních skupin
 - ▣ Mozek je uzpůsoben k zapamatování individuálních charakteristik a obličejů 150 lidí
 - ▣ Intenzivní citovou vazbu můžeme mít na 7–21 osob

Vztah k nepříbuzným skupinám

- Kontakt s cizími skupinami byl minimální – převažoval boj
- Často dokonce sklon popírat, že příslušníci nepříbuzné skupiny jsou součástí stejného druhu (polygenismus)
 - ▣ proto také v řadě jazyků používají pro sebeoznačení skupiny slovo „Lidé“ (Inuité, Romové)
 - ▣ Řada národních mýtů obsahuje představy, že „našinci“ vznikli jiným způsobem, než cizinci, Asmati v PNG dokonce mají společné slovo pro pojmy „cizinec“ a „zvěř“
- To je též „naprogramovaný“ přirozený stav

Původní lidstvo

- Ve skupině – minimálně mezi muži – existovala hierarchie
- Protože se muselo intenzivně spolupracovat (lov mamuta, apod.), nebyla hierarchie stálá, ale měnila se, postavení nebylo asi získáváno původem (na to jich bylo málo) a obecně – např. při dělení potravy – se dodržovalo „rovnostářství“
- Skupiny byly příbuzenské – vůdce a jeho mužští příbuzní
 - „naprogramování“ ke spolupráci s příbuznými

Specifika lidských smyslů

- Co odlišuje lidi od „zbytku přírody“ je kvalita smyslového vnímání:
 - ▣ Slabý čich (nejsme schopni poznat příbuzné podle pachu)
 - ▣ Dobrý zrak (k odlišení příbuzný X cizí používáme zrakový vjem)

Pes, kočka, kůň mají jen 2 druhy fotoreceptorů (člověk 3, existují ale i živočichové s 12)

Dnešní lidstvo

- Organizace v mnohem větších skupinách (rodinné, sousedské, kastovní, profesní ...)
- Vytvořila se skupinová hierarchie
- Princip chování – spolupráce se skupinou příbuzných – zůstal stejný, ale výrazně se změnilo vnímání „příbuznosti“
 - „pokrevní příbuznost“ totiž není určována genetickou příbuzností, ale kulturními vlivy
 - Tj. „naprogramování ke spolupráci“ se přeneslo na společenství „příbuzných“ podle našeho sociálního konstruktů

... A jeden důležitý moment

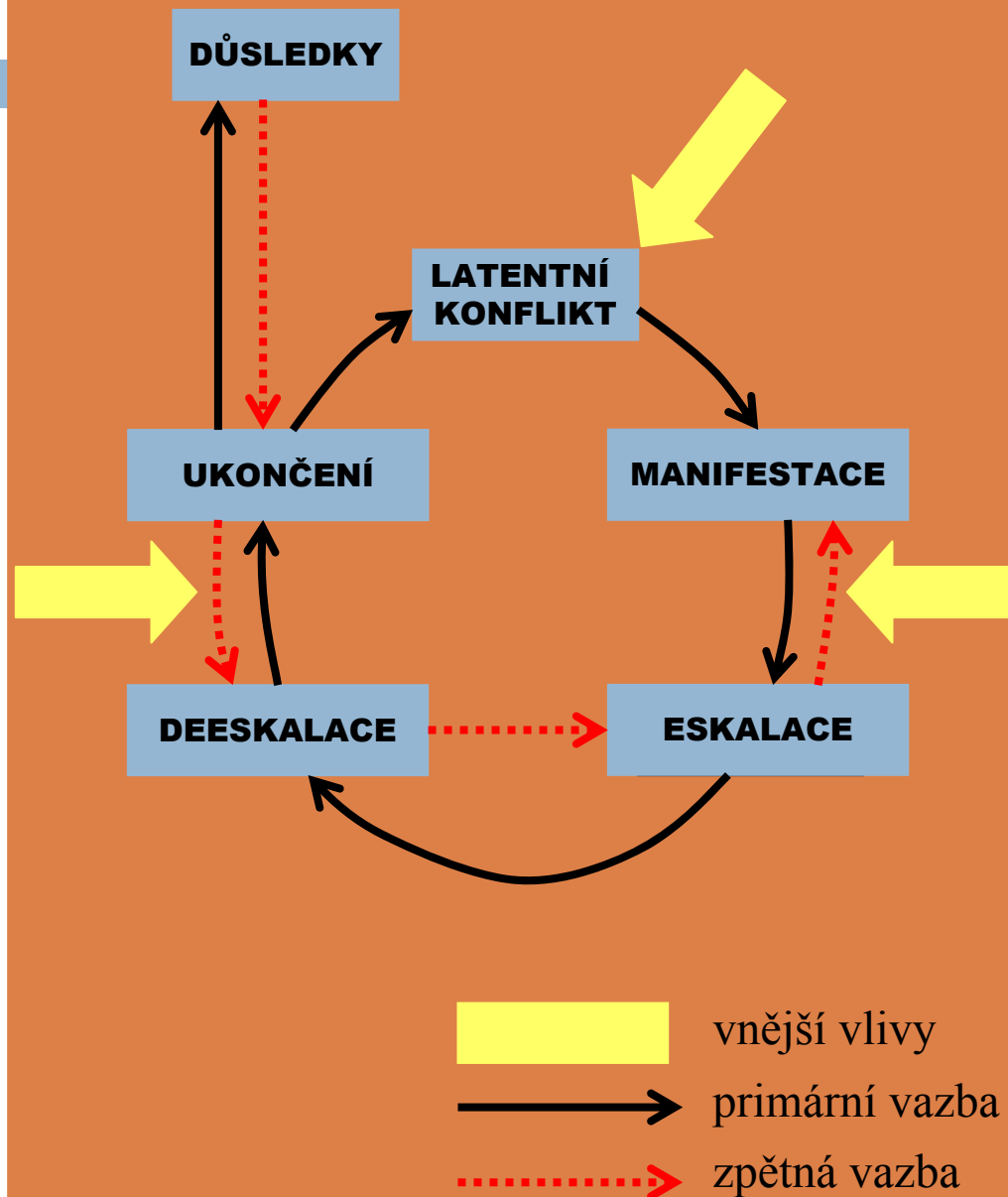
- Lidé mají díky velikosti mozku „nadměrnou“ schopnost předvídání
- Často proto reagují na „jen předvídané“ podněty
- Důležitý „konfliktotvorný“ prvek

Altruismus jako „tmel“ skupiny

- Skupinové chování je založeno na „biologickém“ altruismu – ten zajišťuje výhodu skupině, kde jedinci spolupracují a tím se může více rozmnožit
- Principem je:
 - ▣ Altruistické odměňování – ocenění + výhody pro jedince jednající altruisticky
 - ▣ „altruistické trestání“ – trestání těch, co se nechovají altruisticky (přitom se vytváří psychologicky „libé pocity“ – pomsta je sladká)
- „parazitování na altruismu“

Fáze konfliktu (konfliktní cyklus)

- Jde o dynamický proces vývoje konfliktu, jednotlivá stádia se mohou opakovat, konflikt se může vracet do nižších stádií, ale zpravidla se žádné stádium nepřeskakuje
- Některá řešení mohou být jen dočasná nebo zdánlivá, pak dojde k opakování celého cyklu

Fáze konfliktu

(konfliktní cyklus)

- **Latentní fáze** (existují podmínky pro vznik konfliktu, ale konflikt se neprojevuje)
- **Manifestace** (jedna za stran jasně artikuluje svoje požadavky a záměr je aktivně prosazovat na úkor strany druhé)
- **Eskalace** (často zapojení armády, rozšíření sporů o další témata)
- **Deeskalace** nastane ve chvíli, kdy:
 - ▣ Jeden protivník získá výraznou převahu (druhý se pak musí podřídít)
 - ▣ Konflikt dospěje do **mrtvého bodu** (dosáhne se rovnováhy sil a ukáže se, že konflikt „dosavadními prostředky“ řešitelný není)
- **Ukončení**

Eskalace konfliktu – 24 stupňů

0	mírový stav	konflikty nedosahují intenzity krize	
KRIZE			
1	diplomacie	protestní nóty	červenec 1914 – rakouské ultimátum Srbsku po sarajevském atentátu
2	propaganda	polooficiální obvinění, pohrůžky	24. 4. 1938 – karlovarské požadavky Sudetoněmecké strany
3	diplomacie	povolání velvyslance ke konzultacím domů	říjen 2007 – povolání tureckého velvyslance v USA ke konzultacím
4	diplomacie	odvolání velvyslance	září 2006 – odvolání ruského velvyslance z Gruzie
5	diplomacie	hrozba vážnými důsledky	16. 9. 1938 – ultimatum Spojeného království a Francie vládě ČSR
6	diplomacie	hrozba omezeným hospodářským bojkotem	říjen 2006 – turecká hrozba hospodářských následků pro Francii
7	hospodářské vztahy	omezený hospodářský bojkot	říjen 2006 – turecký omezený bojkot zboží z Francie
8	diplomacie	hrozba úplnou ekonomickou blokadou	1962 – ekonomické hrozby USA směřované Castrovu režimu na Kubě
9	hospodářské vztahy	ekonomická blokáda	30. 5. 1992 – sankce RB proti Jugoslávii
10	propaganda	široké oficiální obviňování a pomlouvání	1938 – projevy A. Hitlera proti Československu
11	vojenství	demonstrace síly bez konfrontace	13. 9. 1938 – vyhlášení stanného práva a rozpuštění Sudetoněmecké str.
12	vojenství	částečná mobilizace	21. 5. 1938 – částečná mobilizace československé armády
13	vojenství	omezená konfrontace vojenských sil	21.–22. 9. 1938 – pokus jednotek SS a SA o obsazení českého pohraničí
14	vojenství	úplná mobilizace	23. 9. 1938 – úplná mobilizace československé armády

Eskalace konfliktu – 24 stupňů

HLUBOKÁ KRIZE

15	diplomacie	formální přerušeni diplomatických styků	1981 – přerušeni dipl. styků mezi Sýrií a Irákem (irácko-iránská válka)
16	veřejnost	přerušeni komunikace mezi občany	srpen 1961 – stavba berlínské zdi
17	vojenství, ekonomika	formální blokáda	3. 2. 1962 – blokáda obchodu mezi USA a Kubou
18	veřejnost	omezená evakuace	podzim 1938 – evakuace českých úředníků z pohraničí
19	vojenství	okázalá omezená demonstrace síly	červen 1968 – cvičeni vojsk Varšavské smlouvy na území ČSSR

VÁLKA

20	vojenství	kontrolovaná lokální válka	březen–červen 1999 – zásah vojsk NATO v Kosovu
21	vojenství	omezená celosvětová válka	1914–1918 – 1. světová válka
22	vojenství	úplná evakuace, vyklizení	2005 – izraelská evakuace osad v pásnu Gazy
23	vojenství	lokální jaderná válka	
24	vojenství	totální válka ve světovém měřítku	1939–1945 – 2. světová válka

upraveno podle:
Krejčí, O. (1997): Mezinárodní politika

Jak třídit konflikty?

Terminologie používaná pro
charakteristiku konfliktů

... především:

- **Násilné / ozbrojené konflikty**
 - Alespoň jeden z aktérů použije ozbrojené násilí
 - Těší se větší pozornosti veřejnosti a také výraznějším snahám je řešit
- **Nenásilné**
 - Nepoužije se ozbrojené násilí, konflikt probíhá za použití hospodářských, politických nebo ekonomických prostředků
 - Může jít i o první fáze eskalace konfliktu, který následně přeroste v ozbrojený
 - ... ale také o „šedou zónu“ kolem hranice konflikt x soutěž
 - Jsou sledovány méně, hlavně se studuje nebezpečí jejich další eskalace
 - Přesto mohou mít závažné hospodářské nebo politické důsledky

... podle ztrát na životech

□ **Konflikty nízké intenzity**

▣ **Malý ozbrojený konflikt**

- více než 25 lidí za rok zemře v boji, v průběhu celého konfliktu ale do 1000 lidí

▣ **Střední ozbrojený konflikt**

- za rok zemře 25–1000 lidí, v celém konfliktu více než 1000

□ **Konflikty vysoké intenzity**

▣ **Válka**

- nejméně 1000 obětí za rok

... podle mezinárodního práva

- mezinárodní právo (Ženevská konvence) rozlišuje 4 kategorie ozbrojených konfliktů na základě toho, jaký charakter mají jejich aktéři:
 - **Mezistátní konflikty (A)** (*international conflicts*) – vyhlášená válka nebo ozbrojený konflikt mezi 2 nebo více státy, do této kategorie spadá také okupace (i v případech, kdy se neseťká s odporem)
 - **Národně osvobozené hnutí (B)** (*Struggles for national self-determination*) – boj proti okupaci, boj národů proti koloniálním a rasistickým režimům za sebeurčení
 - **Vnitrostátní konflikty (C)** (*Intrastate conflicts*) – ozbrojený konflikt mezi armádou státu a jinými organizovanými ozbrojenými skupinami majícími velení a kontrolujícími část území, jež umožňuje provádět trvalé a koordinované vojenské operace a aplikovat ženevské konvence; nepatří sem izolované násilné činy, vnitřní nepokoje ap.
 - **Ostatní ozbrojené konflikty (D)** – jde o konflikty vnitrostátní, kde ale bojující strany nesplňují předchozí definici

... podle mezinárodního práva

- První 2 kategorie mají velmi přísná pravidla vedení boje, kterými se musí řídit a existují jasně definované kontrolní mechanismy
- Možnosti mezinárodní kontroly vnitrostátních konfliktů jsou menší
- Zvláštní charakter – vlastně tvoří 5. kategorii – mají:
 - ▣ **Internacionalizované vnitrostátní konflikty** (*Intrastate internationalized conflicts*) – jde o primárně vnitrostátní konflikt (aktéři jsou uvnitř jednoho státu), mezinárodní společenství ale působí jako prostředník nebo garant řešení konfliktu (mírové mise, uznání povstalců, apod.)

... podle geografického rámce

- **Lokální války** (uvnitř státu, nebo mezi 2 státy)
 - ▣ Např. irácko-iránská válka, válka v Jižní Osetii
- **Regionální války** (více států jednoho regionu)
 - ▣ např. izraelsko-arabská válka 1948–49, válka v Kongu
- **Globální válka** (větší množství zemí z různých regionů a kontinentů)
 - ▣ obě světové války

... podle délky trvání

□ **Krátké války**

- rozhodne je zpravidla jedna bitva, trvají do 1 roku
- Obvykle má jeden soupeř výraznou převahu
- Např. první válka v Zálivu (1990–1991), válka v Jižní Osetii, šestidenní válka (1967), dobytí Francie (1940)

□ **Vleklé války**

- řada bitev, trvají přes 1 rok, někdy i celá desetiletí
- Obvykle jsou síly přibližně vyrovnané
- Např. irácko-iránská válka, indicko-pákistánský konflikt, v minulosti „stoletá“, třicetiletá, sedmiletá válka, války s Osmanskou říší

... podle intenzity

□ **omezené války**

- pro dosažení omezených politických cílů – např. kvůli připojení určitého území
- nejsou mobilizovány všechny zdroje
- civilisté většinou mimo – např. prusko-rakouská válka (1866)

... podle intenzity

□ **totální války**

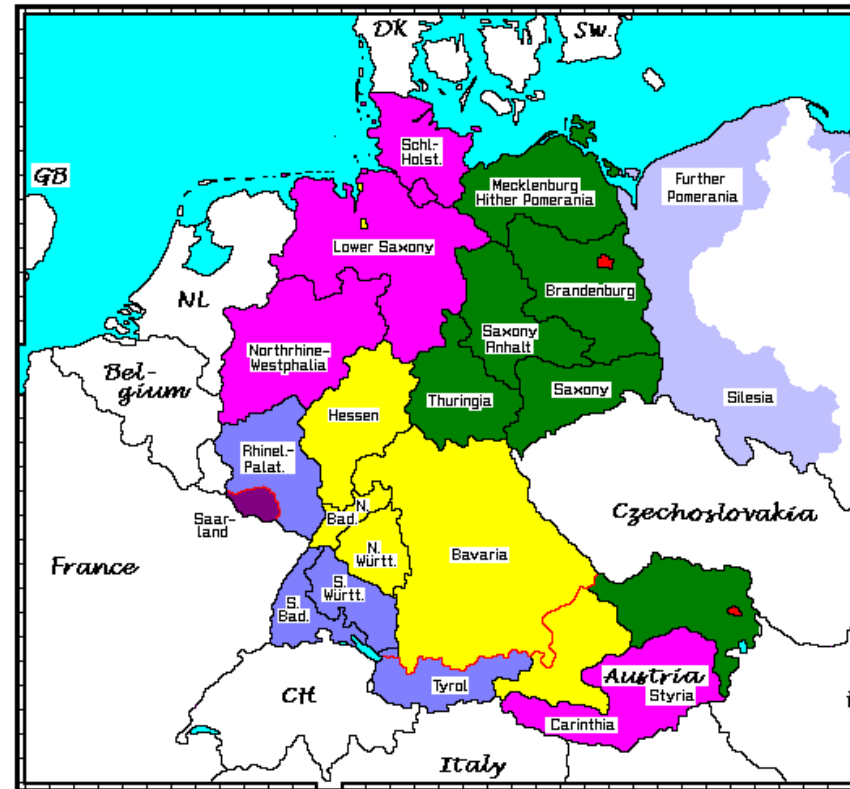
- dosažení absolutního cíle
- mobilizují se veškeré zdroje státu
- přímé dopady na civilisty – např. světové války, americká občanská válka, v některých aspektech válka v Bosně

Z Bosny

... podle intenzity

- Omezené války často končí nerozhodně nebo kompromisem, totální války zpravidla není možné ukončit dohodou, ale jen porážkou jedné ze stran
- Totálním cílem je obecně zničení protivníka, např. bezpodmínečná kapitulace (velmi vzácný jev!!!), okupace celého státu, svržení vlády

... podle způsobu vedení války

□ Pravidelná válka

- válka je formálně vyhlášena subjektem mezinárodního práva
- bojuje armáda, civilisté mimo
- dodržují se zvyklosti vedení boje a zacházení se zajatci

Napoleonské války

... podle způsobu vedení války

□ Nepravidelná válka

- válka není formálně vyhlášena, nebo někteří aktéři nejsou státy
- bojují i nepravidelné ozbrojené formace, často zapojeni do bojů civilisté
- dodržování zvyklostí vedení boje a zacházení se zajatci je problematické (Kdo je příslušník bojující strany a kdo civilista? Jaké je právní postavení bojujících stran?)

„zelení mužičci“ na Krymu

... podle způsobu vedení války

□ Nepravidelná válka

- specifické jsou metody boje:
 - vyhýbání se přímému boji
 - překvapivé útoky ze zálohy
 - útoky na pečlivě vybírané cíle (infrastruktura, významní činitelé)
- Nepravidelná válka je typická pro národněosvobozencká hnutí a různé revoluční skupiny, může však být i doplňkem pravidelné války – např. partyzánské hnutí u nás nebo v SSSR v týlu nepřítele)

Běloruští partyzáni (1944)

... podle významu pro aktéry

- Aktéři mohou vnímat význam konfliktu s různou intenzitou (a intenzita „vnímání“ není vždy souměřitelná se skutečným nebezpečím – naopak může být uměle zvyšována nebo naopak jeho význam zamlčován):
 - ▣ konflikty mohou být bagatelizovány (psychologický efekt na protivníka, ochrana před poráženeckými náladami)
 - ▣ ale také **sekuritizovány** (elity přesvědčí obyvatelstvo, že jsou pro něj existenční hrozbou, což je aktivizuje jak k obraně, tak k podpoře elit)
- Ve vnímání významu / významu konfliktu nebývá mezi stranami symetrie (např. konflikt indiáni x Evropané)

Informace o konfliktech

Charakter konfliktů v historii

- konflikty provázejí člověka od počátku jeho existence, nelze zaznamenat období naprosto mírového stavu
- v první fázi se jednalo o **boj s přírodou**: jedinec či celá skupina museli obhájit svou existenci v konfrontaci s přírodními silami
- **konflikty mezi skupinami** jsou pravděpodobně vývojově mladší a vedly postupně až k vytvoření „kvalifikace“ vojáka – profesního bojovníka, jehož činností není produkce potravin (jako např. u zemědělce)
 - počáteční konflikty měly podobu **bojů o zajištění potravy**
 - Ty byly vystřídány **konflikty teritoriálními** (spory o území): tento charakter měla většina válek ve starověku, středověku a pravděpodobně i novověku (vč. stěhování národů, ale i objevných a koloniálních plaveb)

Charakter konfliktů v historii

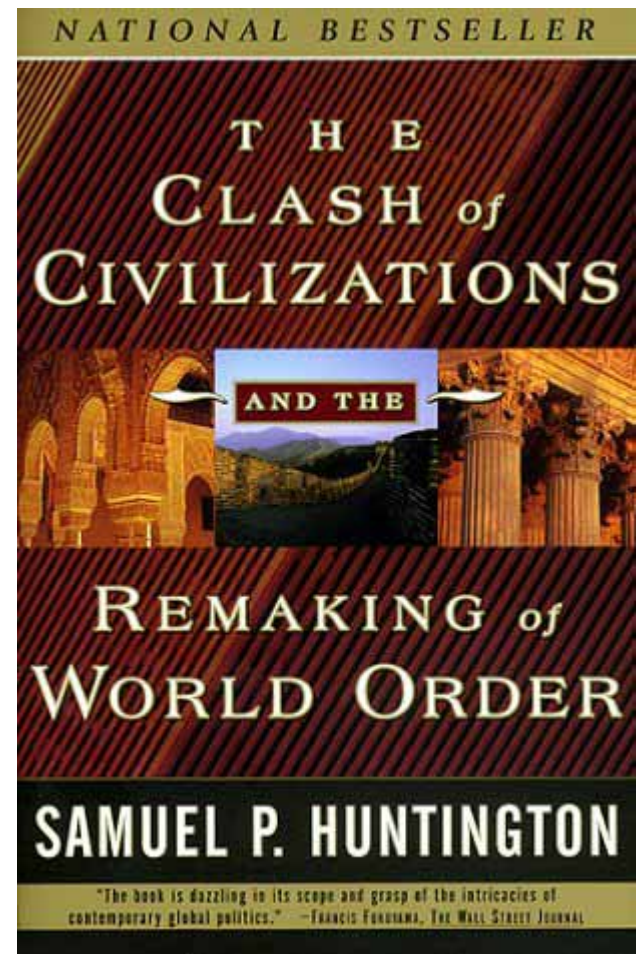
- postupným stabilizováním hranic jednotlivých říší došlo k úbytku teritoriálních konfliktů, objevují se **spory zapříčiněné etnickými rozdíly** (viz Češi x Maďaři x Němci v Rakousku-Uhersku) či **náboženskými rozdíly** (období reformace, 30tiletá válka)
- Vedle nich se vytvořily i konflikty, kající charakter **střetu ideologií** (protivníci jsou z různých zemí i národů, dělícím kritériem je politické přesvědčení)
- postupem času se konflikty stávaly čím dál více složitějšími a není tak možné vymezit jejich jedinou příčinu (například 1. světová válka byla ze strany Ústředních mocností vedena za účelem územních zisků v koloniích, měla ale i některé znaky etnické války)

Charakter konfliktů v historii

- současné konflikty ve světě mají až na výjimky kořeny v dění 20. století, kdy došlo k 3 významným geopolitickým změnám:
 - ▣ **Nové rozložení sil ve světě po první světové válce** (nárůst vlivu vítězných mocností, rozpad několika velkých říší) a vznik nových států s agresivními totalitárními ideologiemi (SSSR)
 - ▣ **2. světová válka**, která měla především podobu konfliktu ideologií – na jejímž konci stál pád fašistických a nacionalistických režimů a posílení režimů komunistických; **následné bipolární rozdělení světa** se systémem dvou vzájemně soupeřících supervelmocí
 - ▣ **Rozpad bipolárního světa** spojený s nárůstem regionálních či lokálních konfliktů hlavně na Balkáně, Kavkazské oblasti a na Blízkém Východě

Samuel Phillips Huntington

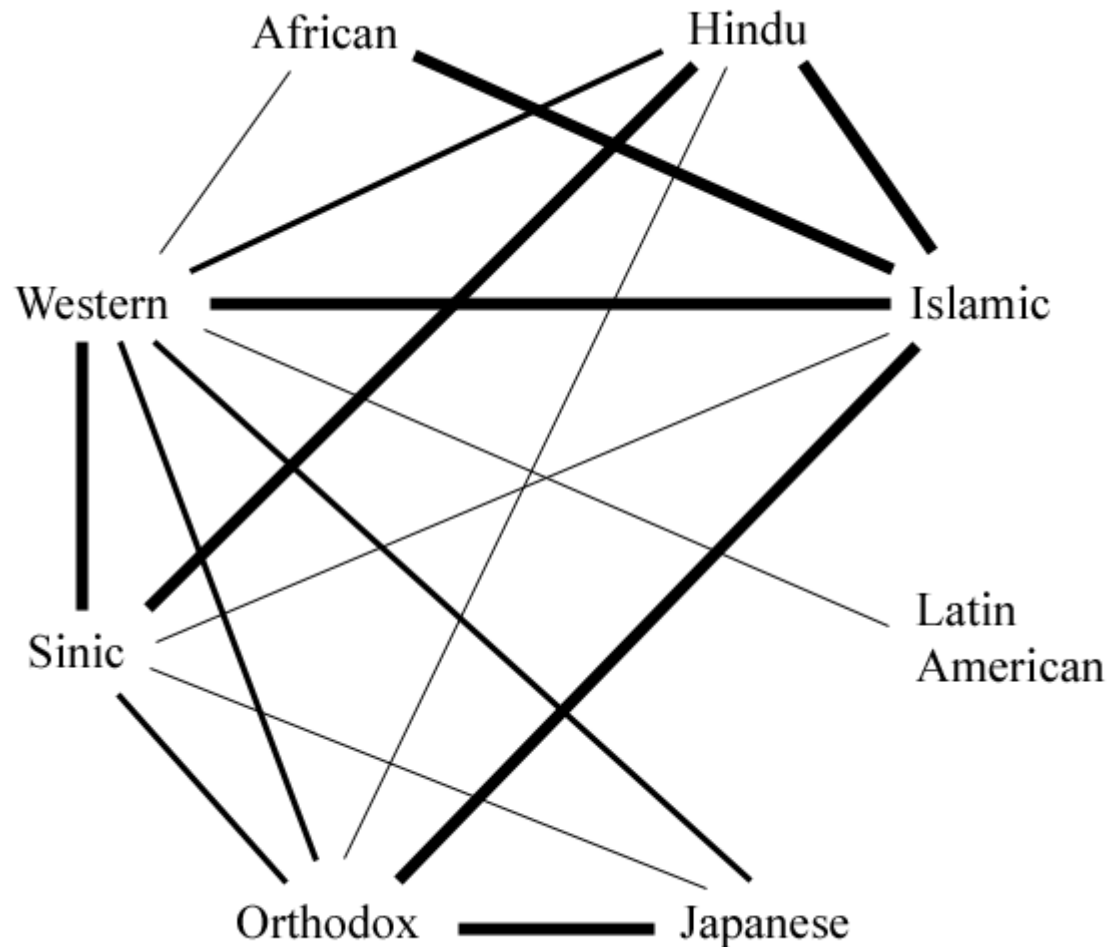
- Clash of Civilisation and the Remaking of World Order (1996, hlavní teze už v článku z roku 1993)
- Konflikty provází lidstvo celé dějiny, mění se jen jejich důvody:
 - ▣ války dynastií (středověk)
 - ▣ války národů (1. světová válka)
 - ▣ války ideologií (2. světová válka)
 - ▣ co ale nyní? Národy? Ideologie? Něco jiného?

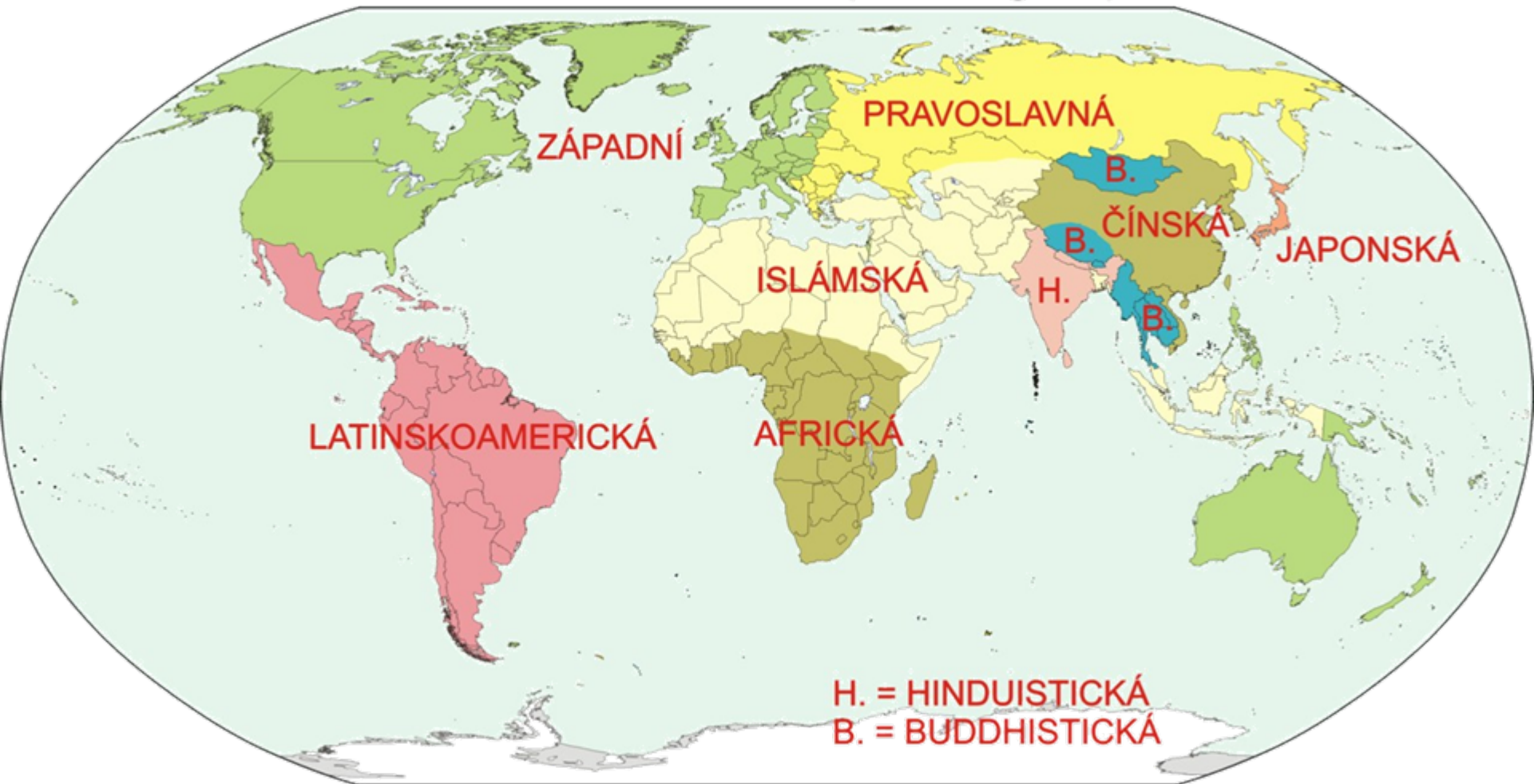
Samuel Phillips Huntington

- Za hlavního hráče geopolitických procesů nepovažuje národní státy, ale civilizace – proto je třeba zaměřit se ne na relace mezi cca 200 státy, ale mezi 9 civilizacemi (západní, latinskoamerická, pravoslavná, islámská, africká, čínská, japonská, hinduistická a buddhistická)
- **Civilizace** (civilisation) chápe jako nejširší možný rámec, ve kterém se lidé identifikují jako společenství na základě sdílených hodnot (jsou přirozeně i jiná, užší, společenství – rodina, národ / národní stát, náboženství)
- Každá civilizace vytvořila samostatně vlastní filozofii / okruhy filozofií, liší se proto chápáním významu některých základních pojmů (demokracie / pravda / spravedlnost / právo / národ), ale také pohledem na postavení jednotlivce ve společnosti, etiketou a způsobem komunikace
- Každá civilizace má určitou tendenci považovat se za nejvyspělejší / nejdokonalejší (alespoň v ohledu na svůj hodnotový systém)

Míra konfliktnosti vztahů civilizací

Světové civilizace (Huntington)

Jaké cíle mají války?

- Příčin celá řada, nejběžnější jsou:
 - ▣ **války pro zisk** (suroviny, území, strategická výhoda, dopravní koridor)
 - ▣ **války ze strachu** (většina států se cítí subjektivně ohrožena – proto vznikají „preventivní války“, cílem je odstranit skutečné nebo domnělé ohrožení ze strany protivníka)
 - ▣ **války ze zásady** (cílem je šíření ideologie – křížácké výpravy)

Jaké jsou ale vlastně *příčiny*?

- Příčiny lze hledat obecně na 3 úrovních:
 - ▣ Jsou války způsobeny systémem mezinárodních vztahů? (pak je potřebná *system-level analysis – analýza na úrovni systému*)
 - ▣ Vznikají příčiny na úrovni států? (potřebná *state-level analysis – analýza na úrovni států*)
 - ▣ Zapříčiňují války rozhodnutí jednotlivců? (je potřebná *individual-level analysis – analýza na úrovni jednotlivců*)

Způsobuje války systém mezinárodních vztahů?

- Jako hlavní možné příčiny konfliktů z této oblasti se zmiňují:
 - ▣ anarchie MPS
 - ▣ změny v rozložení moci
 - ▣ regionální rivality (konflikt v sousední zemi ⇒ možnost přenesení v případě, že země jsou kulturně nebo ekonomicky provázané)
 - ▣ růst množství zbraní a jejich inovace (bezpečnostní dilema!)
 - ▣ globální nevojenské hrozby: mezinárodní kriminální gangy, teroristické skupiny, ekonomická destabilizace, environmentální degradace, nedostatek přírodních zdrojů...)

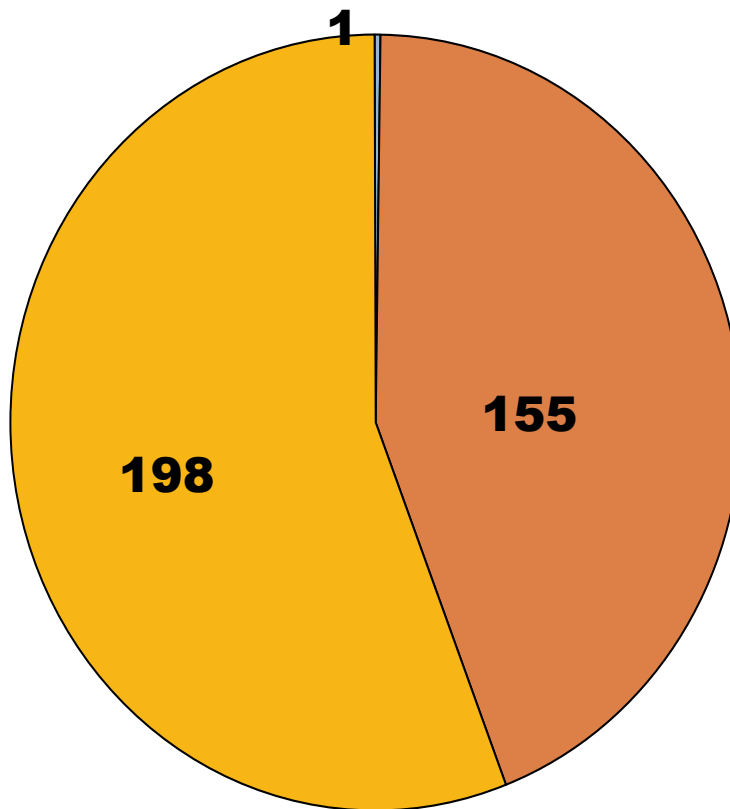
Způsobují války vnitřní faktory jednotlivých států?

- Jako hlavní možné příčiny konfliktů z této oblasti se zmiňují:
 - ▣ kolaps státu
 - ▣ změny politických režimů
 - ▣ **nacionalismus, náboženský extremismus**
 - ▣ spory o přírodní zdroje
 - ▣ dopady kolonialismu
 - ▣ nerovnoměrný rozvoj (zvláště nebezpečná je nezaměstnanost mládeže)
 - ▣ represivní režimy
 - ▣ historie, předchozí konflikty (konflikt stát ekonomicky vyčerpá ⇒ je náchylnější k dalšímu konfliktu)

Způsobují války vnitřní faktory jednotlivých států?

- Kontroverznější příčiny:
 - ▣ míra rizik a možných zisků spojených s válkou (státy „uvažují“ ekonomicky, k válce se uchýlí, když je riziko prohry malé a zisk lákavý ⇒ mír přirozeným důsledkem obchodu)
 - ▣ chudoba (státy chtějí válkami vyřešit problém chudoby)
 - ▣ povaha vládnoucího režimu (nikdy proti sobě nebojují demokratické státy)
 - ▣ hypotéza obětního beránka (před vnitropolitickými boji a nejednotou stát ochrání nejlépe společný vnější nepřítel, válka s ním odvrací pozornost od vnitřních problémů – *diversionary theory of war*)

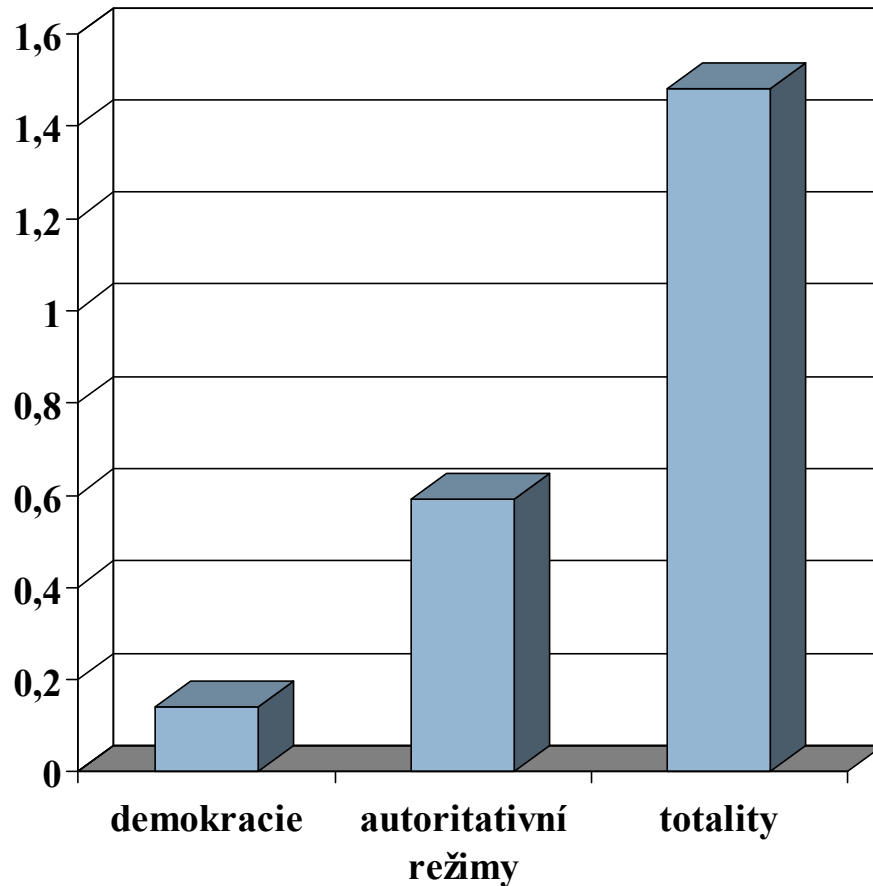
Vztah válek a demokracie

Války v letech 1816–1991
(počet)

- demokracie - demokracie
- demokracie - nedemokratický stát
- nedemokratický stát - nedemokratický stát

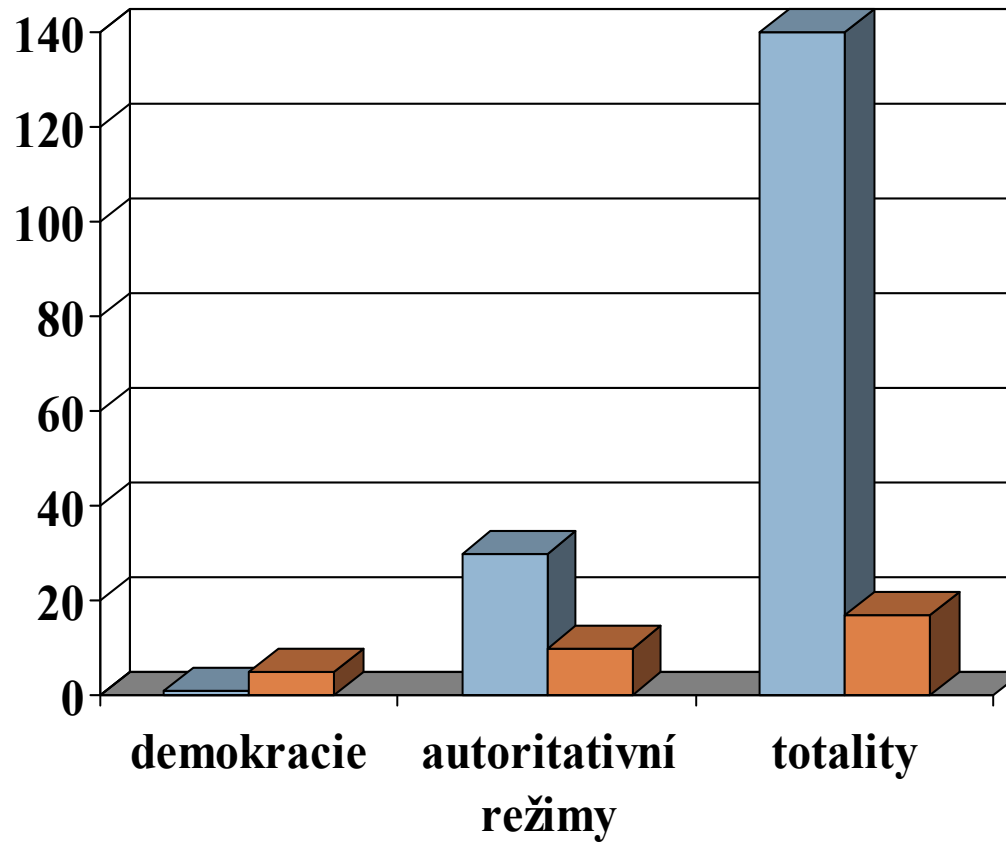
Vztah válek a demokracie

Podíl obyvatelstva zemřelého
v bojích (1900–1987) – odhad (%)

■ přímé ztráty
obyvatelstva v bojích

Vztah válek a demokracie

Počet obětí – odhad (mil.)

Způsobují války rozhodnutí jednotlivců?

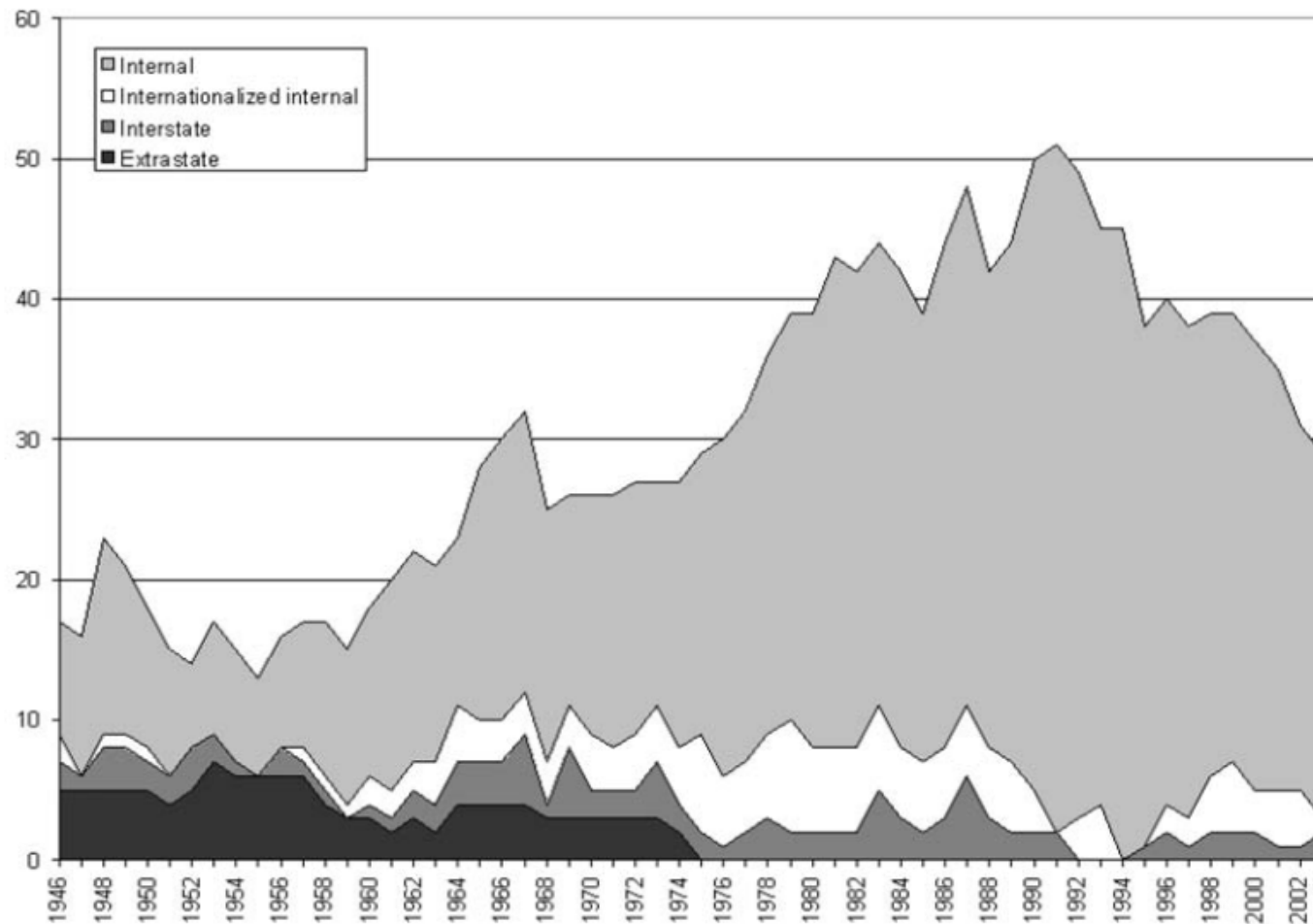
- Jako hlavní možné příčiny konfliktů z této oblasti se zmiňují:
 - lidská přirozenost
 - chybné vnímání protivníka, nesprávná interpretace, komunikační problémy
 - nekvalitní / nekompetentní vedení
 - hypotéza kazisvětů (při politických rozhodováních dokáží zastánci silových řešení lépe prosadit své názory)

Trendy?

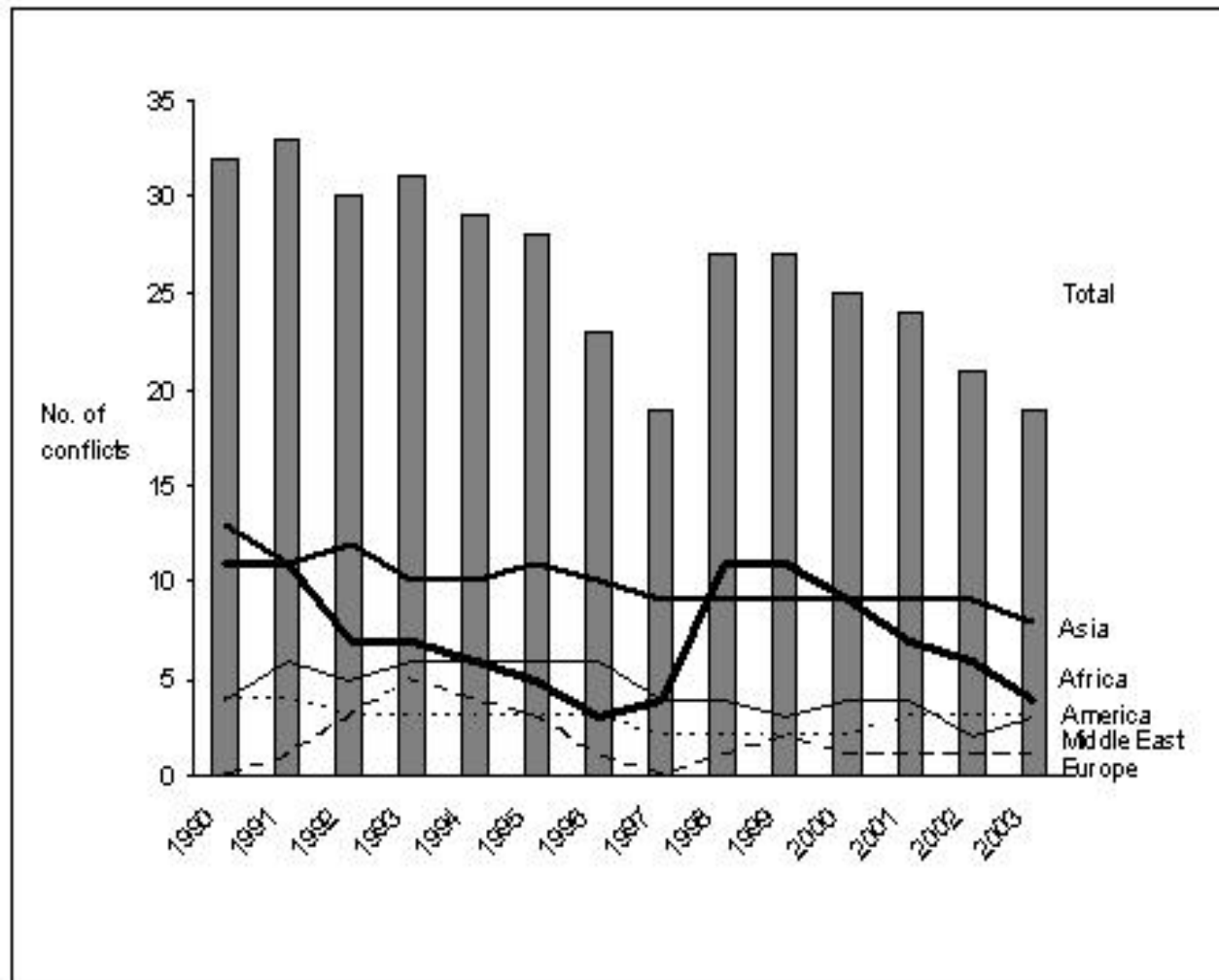
- Je válek stále více?
- Které typy ozbrojených konfliktů převažují?
- Jaká je regionální distribuce ozbrojených konfliktů?
- Jsou války stále více destruktivní?

Ozbrojené konflikty – počet

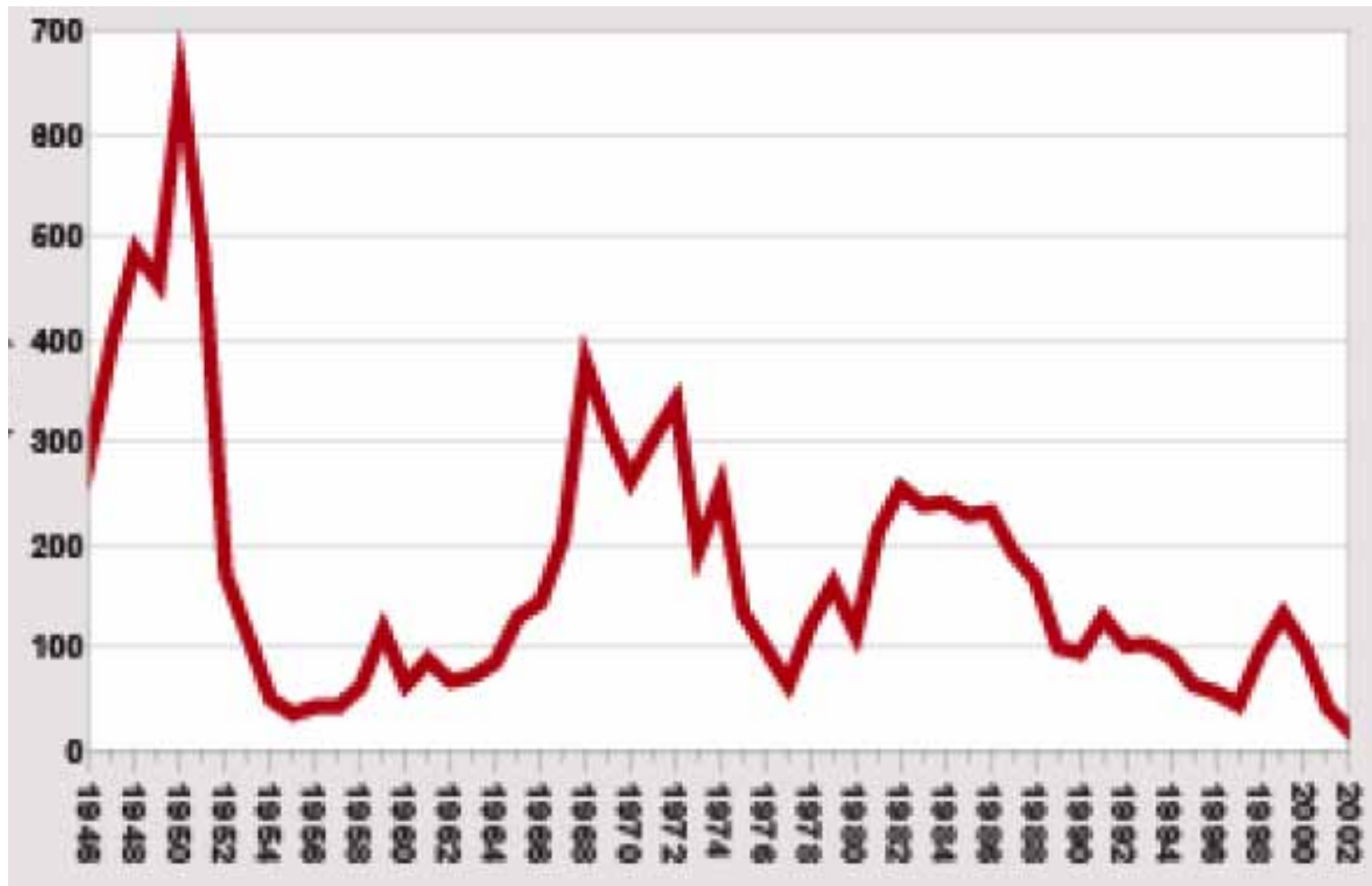
Figure 1. Number of Armed Conflicts by Type, 1946–2003

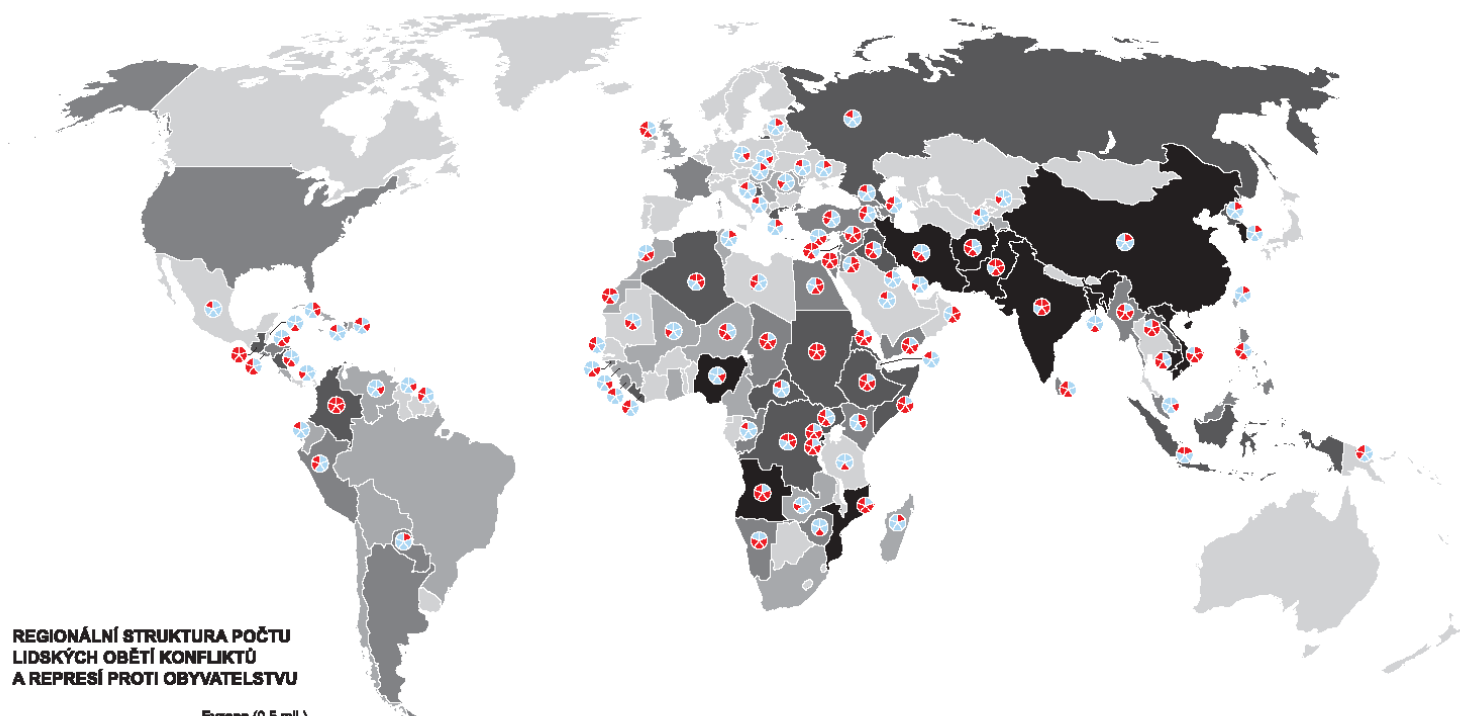
Ozbrojené konflikty – počet

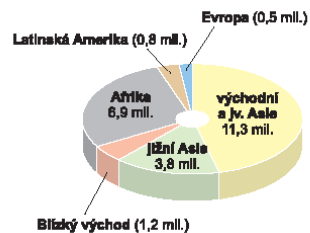
Zemřelí v boji, 1946–2002

Oběti konfliktů po roce 1945

REGIONÁLNÍ STRUKTURA POČTU
LIDSKÝCH OBĚTÍ KONFLIKTŮ
A REPRESÍ PROTI OBYVATELSTVU

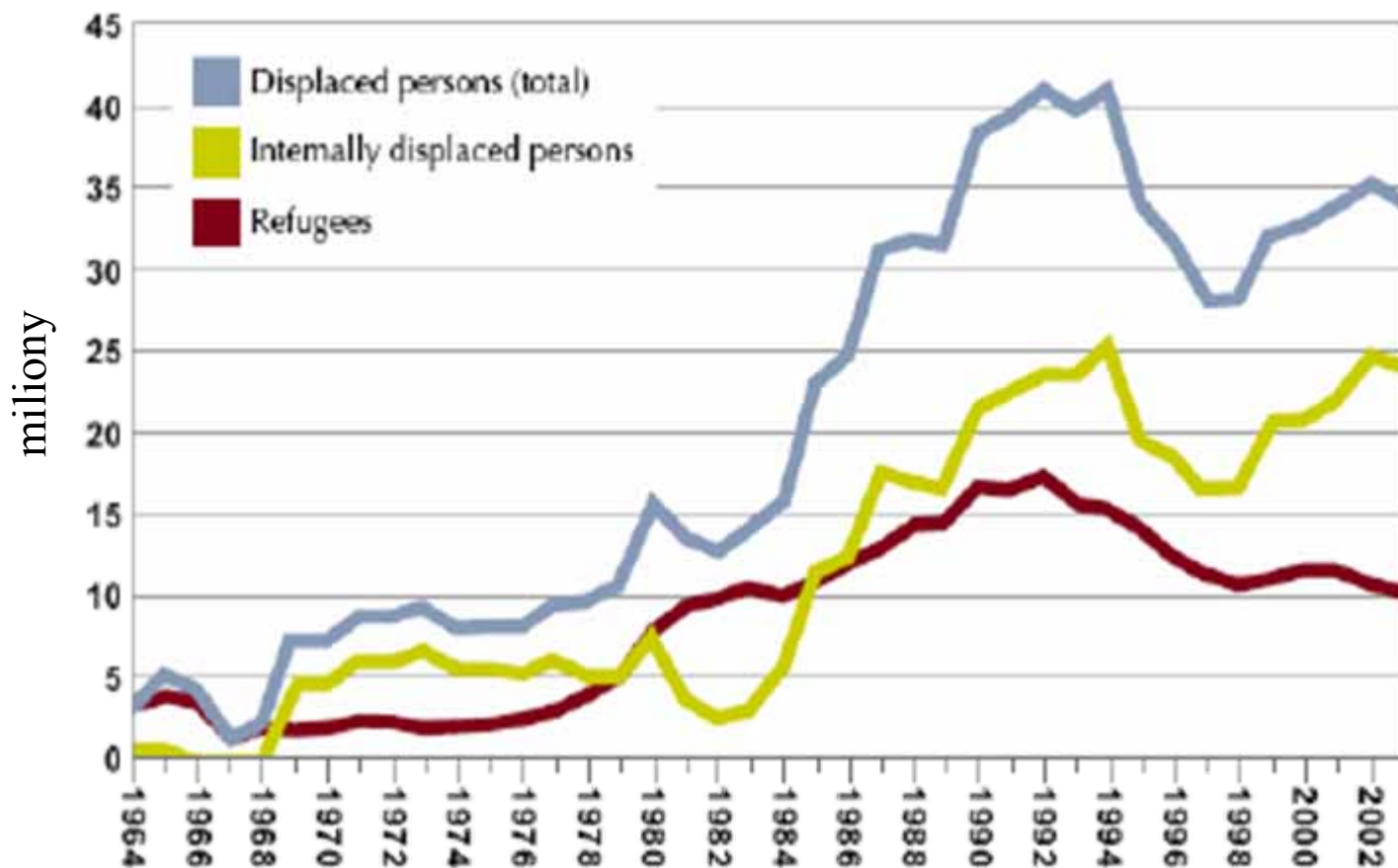
POČET LIDSKÝCH OBĚTÍ KONFLIKTŮ
A REPRESÍ PROTI OBYVATELSTVU (v tis.)

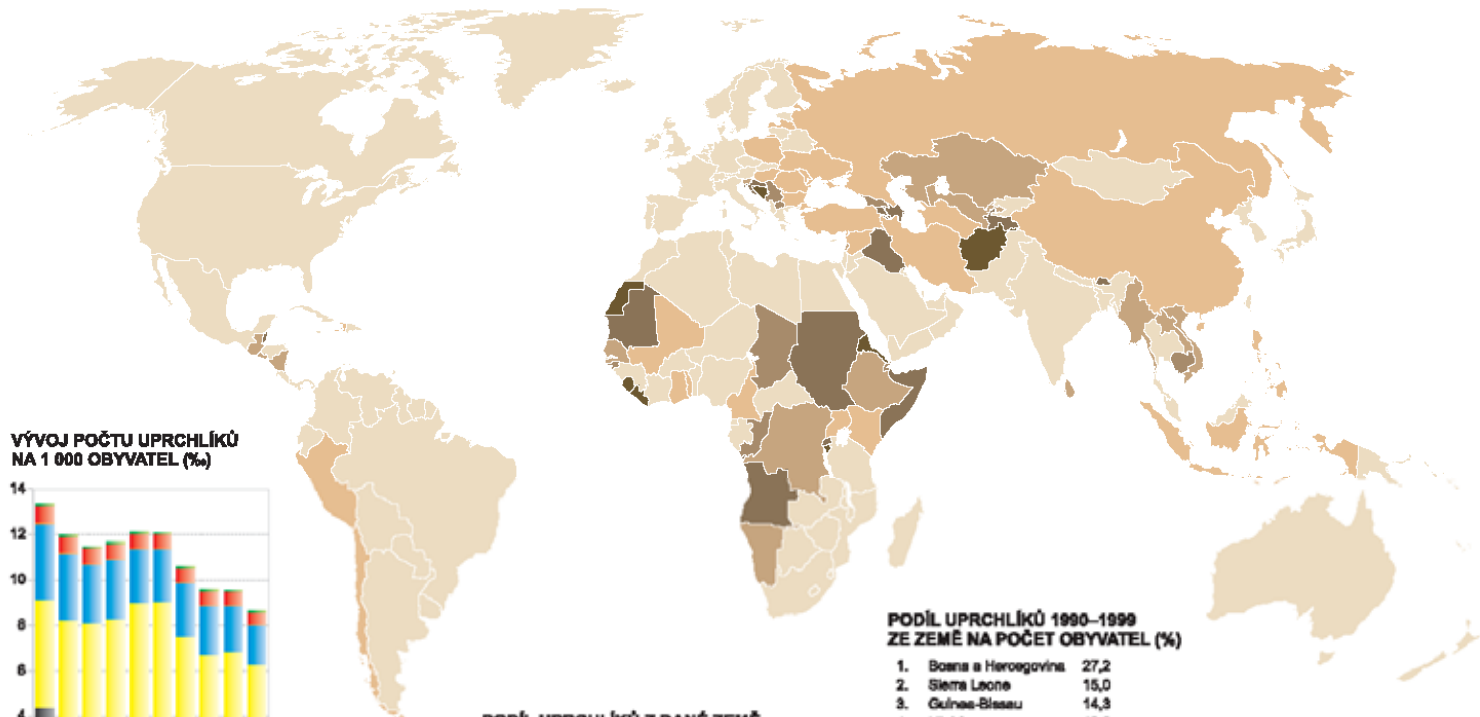
OZBROJENÉ KONFLIKTY

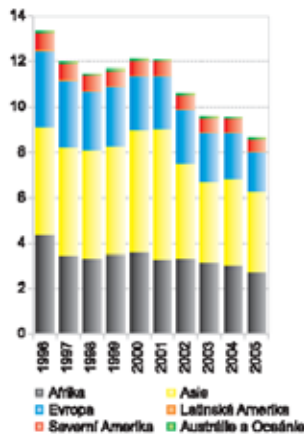
Uprchlíci a vnitřně vysídlené osoby

Uprchlíci ve světě

VÝVOJ POČTU UPRCHLÍKŮ NA 1 000 OBYVATEL (%)

PODÍL UPRCHLÍKŮ Z DANÉ ZEMĚ NA POČTU OBYVATEL (%)

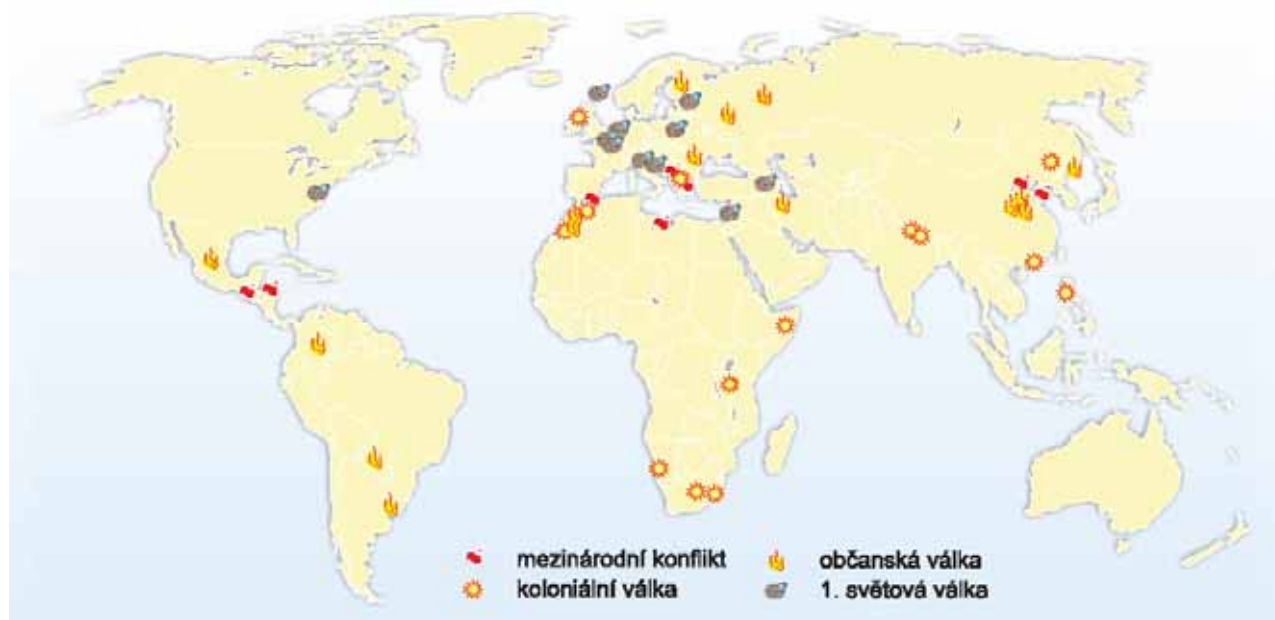

* počet uprchlíků dle UNHCR je nižší než 100

PODÍL UPRCHLÍKŮ 1990-1999 ZE ZEMĚ NA POČET OBYVATEL (%)

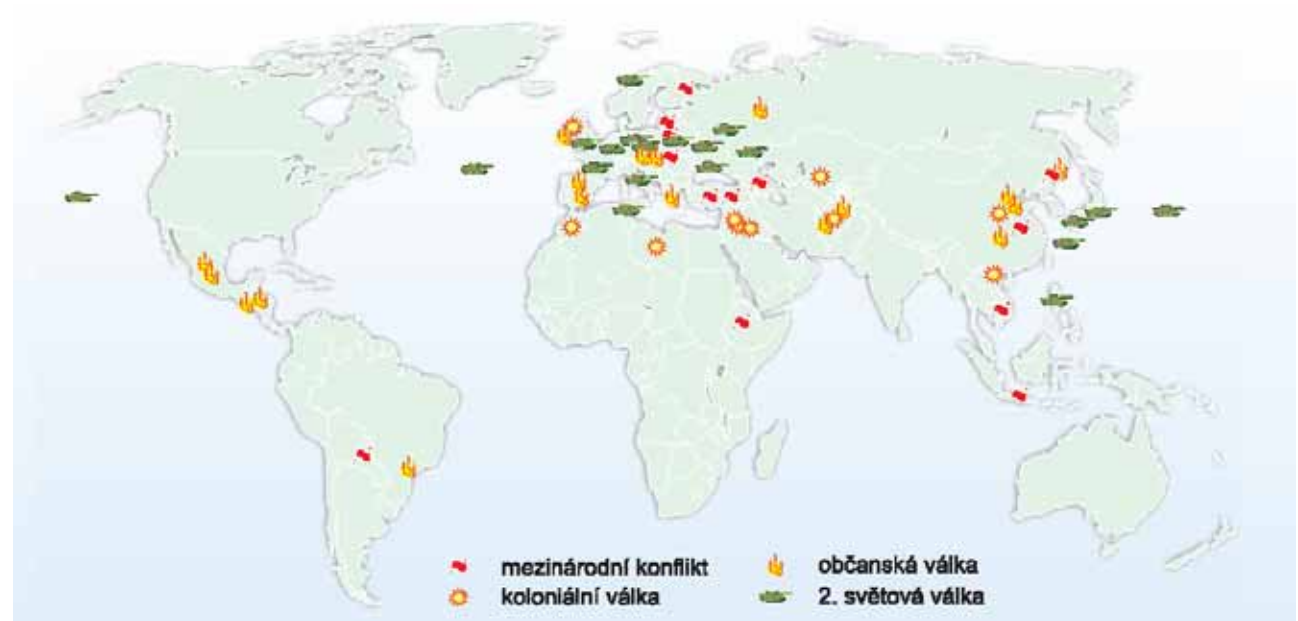
1.	Bosna a Hercegovina	27,2
2.	Sierra Leone	15,0
3.	Guinea-Bissau	14,3
4.	Libérie	12,2
5.	Rwanda	10,6
6.	Arménie	10,4
7.	Azerbájdžán	10,1
8.	Belize	8,3
9.	Kuvajit	6,1
10.	Gruzie	5,8
11.	Guinea	4,4
12.	Chorvatsko	4,1
13.	Šrí Lanka	3,6
14.	Burundi	3,2
15.	Írán	2,8

Konflikty 1900–1918

- dominují konflikty koloniální (Afrika, Asie) a občanské války (Latinská Amerika)
- v mezinárodních konfliktech proti sobě stojí zpravidla národy

Konflikty 1919–1945

- více mezinárodních konfliktů, přesun jejich těžiště
- v mezinárodních konfliktech proti sobě stojí nejčastěji rozdílné ideologie

Konflikty 1946–1989

- konflikty se přesouvají z vyspělých zemí do zemí rozvojových, převažují národně-osvobozené a občanské války
- v konfliktech proti sobě stojí aktéři s odlišnou ideologií (spojenci USA a SSSR – mnohdy ale pouze maskované ekonomické nebo kulturní rozdíly)

Konflikty po roce 1990

- konflikty postihují i desintegroující se země Severu
- aktéři sporů se liší nejčastěji kulturními znaky (náboženství / jazyk, „civilizační okruh“)

Něco je přeci jen jisté ...

- o některých trendech se vedou spory, na jednom se ale všechny studie shodují:
 - ▣ Před rokem 1950: 80 % všech obětí válečných konfliktů byli vojáci
 - ▣ Po roce 1950: 75 % obětí tvoří civilisté
 - ▣ Současnost: až 90 % obětí jsou civilisté
- po roce 1960 se zjevně jedná o záměr
- **nejméně 2/3 současných konfliktů má kořeny v etnických nebo náboženských rozdílech**

Příčiny konfliktů v současnosti

- velice často kumulace příčin (například teroristické útoky v oblasti spolu s etnickou nesnášenlivostí), nejčastěji se jako „spouštěcí mechanismus“ zmiňují:
 - ▣ **Terorismus** – taktika dosažení politického cíle pomocí útoků či případně hrozbou útoky na civilní cíle; klíčovým faktorem je vyvolání strachu a paniky a upoutání pozornosti za pomoci násilí
 - ▣ **Náboženská a etnická nesnášenlivost** – je dána rozpory dvou a více od sebe odlišných skupin, např. spory mezi protestanty a katolíky v Severním Irsku, problémy náboženského rázu v oblasti Kavkazu, napjaté vztahy mezi muslimy a hinduisty v Indii, konflikty mezi etniky v Africe

Příčiny konfliktů v současnosti

- ▣ **Politicky nestabilní vlády** – tyto vlády nemají podporu většiny obyvatel, existuje hrozba jejich svržení a ovládnutí státu diktátorem
- ▣ **Diktátorské režimy** – nesvoboda obyvatelstva vede ke snahám režim změnit, což ale většinou není možné bez použití ozbrojeného násilí
- ▣ **izraelsko-arabské vztahy** – neustálý zdroj napětí v oblasti Blízkého východu, který se prozatím nepodařilo vyřešit
- ▣ **Separatismus** – snaha o odtržení území od současného státu, v mnohých případech se pojí s problémem terorismu nebo s náboženským či etnickým sporem

Charakteristika konfliktů – jak si vytvořit představu?

- Logické je postupovat podle formule „**aktéři jednají**, aby prosadili své **zájmy** a hodnoty, které jsou **neslučitelné**“
- Měli bychom si vždy ujasnit následující okruh znaků:
 - **Charakteristika území**, které je předmětem sporu (zejména sociokulturní struktury obyvatelstva) – může být určující pro možnosti řešení (např.: je možné geografické „oddělení“ protivníků?)
 - **Charakteristika stran sporu**
 - **Příčiny vzniku sporu**
 - **Klíčové události ve vývoji sporu** (stručná historie)
 - **Postoje mezinárodního společenství k řešení sporu**
 - **dosavadní strategie řešení sporu**
 - **okolnosti, které brání vyřešení sporu**

„Katalog“ konfliktů

Současné konflikty

